

Osztályfőnöki óra a családi életre való felkészítés témaköréből a 8. osztályban

I. A Köznevelés 1978. évi 12. számában Szilágyi Vilma „Erkölcs, család, szexualitás” című írásában a családi életre nevelés társadalmi és iskolai problémáival kapcsolatban többek között megállapítja: „... a családi életre nevelésnek igen sokrétűnek kell lennie, sok témakörrel kell foglalkoznia, és semmiképpen nem szabad a nemi felvilágosításra korlátozódnia. Ha csak erre korlátozzuk, akkor valósággal szuggeráljuk a fiatalokat, hogy már éppen ideje megkezdeniük szexuális életüket”.

1975-ben az osztályfőnöki tanterv módosításával nagyobb hangsúlyt kapott az osztályfőnöki órákon a családi életre való felkészítés.

A módosítás indokolása: „... meg kell kezdeni a fiatalság felkészítését a családi életre, ezen belül meg kell oldani a szexuális nevelést is. ... célja, hogy az általános iskolai tanulók képesek legyenek a család viszonylati rendszerébe ... elhelyezkedni, ... s, hogy helyesen tájékozódjanak a házasság, szerelem, szexualitás kérdéskörében.”

Az általános iskolai oktatás és nevelés terve, mely 1978. szeptemberétől fokozatosan kerül bevezetésre, az osztályfőnöki tanterv osztályonkénti anyagának pontosításával biztosítja a téma feldolgozásának fokozatosságát, az életkori sajátosságok megkívánta egymásraépültséget.

A módosítást követő időszakban éppen az előzmények hiánya váltott ki bizonyos aggodalmat, másrészt a – téma egészéből kiragadott – szexuális felvilágosítás tűnt „kényes” kérdésnek.

Az aggodalmak másik eredője a nevelők ilyen vonatkozású felkészültségének fogyatékosága. Talán nem is a tárgyhoz tartozó és tanult, vagy időközben szerzett ismeretanyag mennyiségén múlik ezeknek az osztályfőnöki óráknak a sikere. Sokkal inkább befolyásolja azt az osztályfőnök és tanulók kapcsolatának sokrétűsége, őszintesége, az osztályfőnöki nevelőmunka „hagyományosabb” területein kialakított együttműködés, a tanulók környezetének, életkori sajátosságainak, fejlődő személyiségének, alakuló erkölcsiségének, értelmi fejlettségüknek ismerete.

Általános iskolai tanulónál nem elegendő a jól kiválasztott, tudományosan megalapozott ismeretanyag értelemre gyakorolt hatása. Az oktatás és nevelés minden fázisában érzelmileg is meg kell nyernünk a tanulókat. A feldolgozott téma csak így épülhet be maradandóan, s alakíthatja, gazdagíthatja személyiségüket, szilárdíthatja erkölcsiségüket.

II. Tájékozódás, az órai munka előkészítése

1. A tanulók családjának összetétele

Végeredményben a 29 családban 32 házasságkötés történt, és 8 esetben bomlott fel a házasság válás következtében.

Ez a kötött házasságok 25⁰/₀-a.

Egy gyermekes a családok 34,5⁰/₀-a.

Kétgyermekes a családok 44,8⁰/₀-a.

Szülők és gyermekek	Teljes családban	Elvált anyával	Elvált és új házasságot kötött szülővel	Egyik szülő halála miatt csonka családban	Özvegy szülő új házasságkötésével létrejött családban	A családok száma, gyermekek száma szerint
	é l a t a n u l ó					
0 testvér	4	4	–	2	–	10
1 testvér	11	1	1	–	–	13
2 testvér	3	1*	–	1	1	6
Családok száma szerkezet szerint	18	6	1	3	1	29
ua. százalékos megoszlásban	62,1	20,7	3,4	10,4	3,4	100

* Kétszeres válás utáni csonka család.

Háromgyermekes a családok 20,7⁰/o-a.

A 29 (vagy az új házasságkötéseket figyelembe véve 32) családban 54 gyermek van, az átlag 1,86 (1,69), az egyszerű reprodukció biztosításához szükséges átlag a Statisztikai Zsebkönyv szerint 2,30.

Az adatok magukért beszélnek, és az összefüggések erkölcsi háttere meghatározza az óra fő feladatát is.

2. A tanulók tájékozottsága, véleménye

A témával kapcsolatban szükségesnek éreztem a tanulók véleményének, állásfoglalásának megismerését. Megtehettem volna ezt az órán, de az idő korlátozott volta miatt ott mindenkire nem kerülhetett volna sor, a kevésbé aktív tanulók nem nyilatkoztak volna, az óra anyagának teljes feldolgozását ilyen körülmények között nem éreztem biztosíthatónak.

Az írásbeli véleményeket név nélkül kértem, lány, illetve fiú megjelöléssel.

Kérdések:

1. Szülők feladatai.
2. Házastársak kapcsolata.
3. Gyermekek száma.
4. Válasok.

A válaszok lehetővé tették az óra tartalmának további körülhatárolását.

A válaszokból megállapítható, hogy a tanulók a témával kapcsolatos társadalmi elvárásokkal tisztában vannak. A kérdés csak az, hogy ezek hangoztatása pusztán szó csupán, vagy őszinte állásfoglalást tükröz.

Részletesen, tételesen – sokszor saját túlzó igényeik szemszögéből ítélve – sorolják fel a szülők feladatait. A házastársak kapcsolatára nagyobb részben közhelyekkel válaszolnak, kisebb részük utal félszavakkal a szexuális harmónia fontosságára is. Általában a kétgyermekes családot tartják kedvezőnek, három gyermeknél többet alig néhányan említenek. A többgyermekes családok érzelmileg gazdagabb, sokszínűbb

életéről nem sok konkrét tapasztalatuk van. A gyermekek számára vonatkozó véleményükben az anyagi oldal mérlegelése játszik döntő szerepet. Ez közvetlen környezetük véleményéről is képet ad. A pillanatnyi jólét meghatározóbb, mint a társadalom jövőjének alakulása.

A válásról és okairól a tanulók közel harmadrésze saját élményei alapján nyilatkozhat. Valószínűleg ők azok, akik a veszekedést – tehát az okozatot – tekintik a válások okának, bár közvetetten ilyen tapasztalatokkal a többiek is rendelkezhetnek. Mások az elhamarkodott házasságban, az alkalmazkodás képességének hiányában, az önzésben, az italozásban látják a válások legfőbb okát. Legtöbbször az apák negatív szerepét említik (a 8 érintett tanuló édesanyjával él). A válás gyermekekre gyakorolt káros hatásáról mindannyian egyértelműen nyilatkoznak. Elfogadják, hogy a válás bizonyos esetekben elkerülhetetlen, és jobb, mint a rossz házasság.

Ezek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy feladatom az erkölcsi arculat, ezen belül a nemi erkölcs érzelmi és értelmi oldalának, az emberségnek, egymás megbecsülésének, tiszteletének, a kölcsönös örömszerzés vágyának alakítása, fejlesztése, s ezzel párhuzamosan a társadalom és embertársaink iránti felelősség- és kötelességtudat erősítése.

III. Az óra leírása

Az óra részletes leírása lehetetlen, méginkább megoldhatatlan az óra hangulatának visszaadása. Ezért az óra vázlatával párhuzamosan térek ki a történetek ismertetésére, a tanulói megnyilatkozások lényegének közlésére és egyéb részletekre.

Az óra vázlata

Az óra lefolyása

1. a) Néhány aktuális probléma; VII-velétkedő; kirándulás; hasznos anyagok gyűjtéséért kapott pénz felhasználása.

Emlékeztető jelleggel.

b) *Motiváció:* nyári utazás.

Hogyan szoktak erre készülni?

Tanulók: Útikönyvek, térképek tanulmányozása, mi mennyibe kerül. Útvonal, úticél, szükséges anyagiak előteremtése. Hónapokkal előbb, már őszi tervezgetnek.

Ez az egy-két hét elenyésző része az ember életének, és mégis körültekintően, szinte óráról órára megtervezik.

„Végigutazni az egész életet” társsal vagy társakkal, talán még alaposabb tervezést igényelne.

2. *A házasság és családi élet tervezése* A megalapozott házasság feltételei:

a) *Érzelmi:* kölcsönös szerelem.

Mi a szerelem?

Tanulók: egymás megismerése, kapcsolat, kölcsönös vonzalom, közös érdeklődés, egyetértés minden dologban. A túl hosszú ideig tartó „ismerkedési idő” alatt meg is unhatják egymást.

Tanár: a megismerés több, mint az ismerem (látásból, mert együtt utaztunk a villamoson). Nem pusztán idő kérdése. Az őszinte vonzalmat a várakozási idő nem szüntetheti meg. Ha igen, nem lehetett túl erős. (Utalás Jókai Mór: A köszívű ember fiai c. regényére, Ódön és Aranka, Richard és Edith szerelme.)

A szexuális vonzódás is szerves része. Kölcsönös örömszerzés vágya, nem önzés. Sokgyökerű érzelem. Emberre jellemző.

b) *Értelmi*

Ismerni a másik nem anatómiai, biológiai, fiziológiai, lelki sajátosságait.

(Iskolai tanulmányok és szerelem áttételes kapcsolata.)

c) *Közösségi*: társadalmi érettség

A család a társadalom alapegysége.

Felelősség a társadalom iránt.

Hogyan tanuljuk meg az ilyen szerelmet?

Petőfi Sándor: Szeptember végén.

Radnóti Miklós: Papírszeletek. Virág.

Nemcsak érzelmi lángolás, nem mellékes a költő számára a testi, a szexuális vonzódás sem. S ezt így fejezi ki: „... újra megcsodálnám bokád fölött a drága jólismert kék eret”. Ma is szoktak pl. a fiúk ilyesfélét mondani, „jó csaj vagy”. De ez valahogyan másképp hangzik, mint Radnóti néhány sora!

Nem tudsz költeményt írni?

Tbüry Zsuzsa: Tűzpiros üveg-gömb. (Móra, 1962. 317–318. o.)

A nemi erkölcs és általános erkölcsiség viszonya. Cinikusság a másik nem iránt, cinikusság a közösség ügyei iránt. (A. Sz. Makarenko.)

Tanuló: Testi kapcsolat idővel elmúlik, a többi szál azonban összetartja a házastársakat. **Gépkocsit, más gépet, eszközt vesz, igyekszik megismerni. Az ember értékesebb minden gépnél. Nincs szerviz.** Az „élet társa” hozzáértést érdemel.

Tanuló: (beszámolójából) felelősségérzet egymásért, gyermekekért, szülőkért. Egyenjogúság.

Óvodában, iskolában. Könyvekből, irodalomórákon stb. „Elhull a virág, eliramlik az élet...” Utalás: P. S.: Minek nevezelek? c. költeményére. A költő elsősorban érzelmeit fejezi ki, de szerelmi kapcsolata Szendrey Júliával nagyon is emberi kapcsolat volt.

„Most mentél el, öt perce sincs, ... s már újra megcsodálnám bokád fölött a drága jólismert kék eret.”

„... úgy nézem a világot, hogy ketten együtt...
... A te arcod van a szívemben,
és örökké hallom a nevetésedet.
... mindenütt téged kereslek...”

Prózában is lehet érzelmeket szépen kifejezni. Meg kell tanulni.

3. *Gyermek a családban.*

Kötelesség a társadalom iránt – gyermekek vállalása.

Hány gyerek legyen egy családban?

Nemcsak anyagi kérdés, sőt elsősorban nem az. Tv-riport (szerecsens véletlen) felidézése. A szülők itt sem milliomosok!

Kik gondoskodnak nagyszüleitekről, idős rokonokról? Szülők értékteremtő munkája közvetlenül – közvetve, a nyugdíj révén – biztosítja életüket.

Tanulók: (4–5 írásbeli beszámolóiból idézve): Egyke nem tud beilleszkedni a közösségbe. – A társadalom miatt 3 gyerek az ideális. – Nem helyes, hogy a lakásért gyereket kell vállalni. – Több gyerek nem lesz önző. – Több gyerek jobban el tud játszani, nyugodtabb a család légköre.

Tanulók: A vásárhelyi 16 gyerekes család. – A Lukin család és gyermekei.

Önmagát pusztítja az a társadalom, melynek tagjai pillanatnyi anyagi jólétük biztosítása miatt nem vállalják a gyermeknevelés gondját és örömét. A születések számának csökkenése és az alkoholfogyasztás növekedése! Ebből lehetne takarékoskodni!

Erkölcsei hozzáállás a döntő.

4. Válasok.

a) A h a r m ó n i a m e g b o m -
l á s a

(„Szegényes” szerelem. volt a házasság alapja.)

b) G y e r m e k h i á n y a

(Ellentétes vélemény a gyermekek számáról.)

Anatómiai, egészségi ok.

c) A házastársak személyiségének kedvezőtlen alakulása.

d) „Házasságon kívüli” okok (alkohol).

Tanulók: (írásbeli beszámolókból) Ha elkerülhetetlen, úgy történjék, hogy a gyermekek ne szenvedjenek hátrányt. – Békésen váljanak el. Így a gyermek nem érzi, hogy elszakították valamelyik szülőjétől. – Oka az elhamarkodott választás. – Az egyik mindent megenged magának. – Megértéssel, emberséggel az összezőrdülések elkerülhetők. – A házasságot jobban meg kell fontolni. – Leggyakoribb oka az alkohol. – Ha elkerülhetetlen, jobb a válás, mint a rossz házasság.

A kölcsönös, egymás megismerésén alapuló, sokszálú (érzelmi, értelmi, közösségi) szerelem lehet a tartós házasság biztosítója.

A gyermek – katalizátor – egy-
síti a házastársakat, összetartja.

A gyermektelen házastársakat nem ítéljük el. – Örök-
befogadás.

Tanuló: többszörös, ismétlődő válást-házasságkötést is-
mertet.

Az évek múlnak. Rövidesen döntetnek kell jövő életetekről. Gondolatok a mai órára, s igyekezzetek jól tervezni, és jól dönteni.

IV. Visszatekintés az órára

A tanulók egyszer derűsen, máskor döbbenet, olykor szorongással, de mindig aktívan vettek részt a téma feldolgozásában. Aktivitáson most elsősorban az együtt-
élést, az érzelmi azonosulást, a gondolati aktivitást értem, az esetenként mutatósabb „fizikai” aktivitással szemben.

A leírt óra a leírt módon – még kevésbé tényleges lefolyásának megfelelően – többé nem ismételtető meg. Az osztályfőnök – a központilag kidolgozott tanterv mellett – az óra tartalmát a szaktárgyi órakénál nagyobb önállósággal alakíthatja ki. De kötelessége is, hogy a körvonalazott tartalmat az adott gyermekközösségre és saját egyéniségére méretezze.

Ezt most, ebben az osztályban így tudtam megvalósítani. S úgy érzem, hogy ha tökéleteset nem is adhattam, de a tanterv céljának megfelelően elősegítettem tanulóim szocialista erkölcsi tulajdonságainak formálását.

